

Teachers' Experiences of the Challenges of Television Programs as a Hidden Curriculum in Achieving the Educational objectives of the First and Second Secondary Education System

Behboud Yarigholi

Associate Professor, Department of Education, Education and Psychology Faculty, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran (Corresponding author).

b.yarigholi@azaruniv.edu

Mahdi Akrami

M.A. in Education, Department of Education, Education and Psychology Faculty, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

m_akrami2@yahoo.com

Isa barghi

Associate Professor, Department of Education, Education and Psychology Faculty, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

isabarqi57@yahoo.com

Parvin Bahari

M.A. in Education, Department of Education, Education and Psychology Faculty, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

bahari.pv@gmail.com

Abstract

The purpose of this study was to describe the life experiences teachers of challenges television programs including television programs of the Islamic Republic of Iran and Persian language satellite programs as a hidden curriculum in achieving the educational objectives, of the educational system. In this research, a qualitative method of Phenomenology type was used. In order to gain experiences 24 people from teachers with schools' experience were selected by purposive sampling method until reaching theoretical saturation. Data were collected using semi-structured interviews and analyzed by using of Colaizzi method. After reviewing the validity of the data by the participants, obtained codes, were summarized in the form of 4 basic concepts and 11 sub-concepts. The findings showed Scientific-educational challenge with sub-concepts (Lack of motivation, Lack of justice, Lack of psychological training and Lack of attention to skills); Cultural Challenge with sub-concepts (Lack of strengthening national pride and Institutionalizing western culture); Ethical-doctrinal challenge with sub-concepts (Forgetting beliefs and improper guidance) and Social anomalies with sub-concepts (Weakening of the family foundation, Lack of attention to the expansion of order and Lack of attention to health) it is the most important basic and secondary concepts' in teachers' experiences. As result television programs in the form of hidden curriculum can challenge the scientific, cultural, moral-doctrinal, and social objectives of the education system.

Keywords: Challenges of TV programs, Hidden curriculum, Educational objectives, Educational system.

تجارب معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیون به عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی دوره متوسطه اول و دوم

بهبود یاری‌قلى

دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز،
ایران (نویسنده مسئول).
b.yargholi@azaruniv.edu

مهدی اکرمی

کارشناسی ارشد علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید
مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.
m_akrami2@yahoo.com

عیسی برقی

دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز،
ایران.
isabarqi57@yahoo.com

پروین بهاری

کارشناسی ارشد علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید
مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.
bahari.pv@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر توصیف تجارب زیسته معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیون اعم از برنامه‌های صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و برنامه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای به عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی است. در این پژوهش، روش کیفی از نوع پدیدارشناسی استفاده شد. به منظور احصای تجارب، ۲۴ نفر از معلمان با سابقه مدارس با روش نمونه‌گیری هدفمند و تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با روش هفت‌مرحله‌ای کلایزی تحلیل شد. پس از بررسی معتبر بودن داده‌ها توسط مشارکت‌کنندگان، کدهای به دست آمده در قالب ۴ مضمون اصلی و ۱۱ مضمون فرعی تلخیص شدند. یافته‌ها نشان داد چالش علمی - آموزشی با مضامین فرعی (عدم ایجاد انگیزش، عدم ایجاد عدالت، عدم تربیت روانی و عدم توجه به مهارت)؛ چالش فرهنگی با مضامین فرعی (عدم تقویت غرور ملی و نهادینه کردن فرهنگ غربی)، چالش اخلاقی - اعتقادی با مضامین فرعی (فراموشی اعتقادات و هدایت نامناسب) و ناهنجاری اجتماعی با مضامین فرعی (تضعیف بنیان خانواده، عدم توجه به گسترش نظم و عدم توجه به سلامت) مهم‌ترین مضامین اصلی و فرعی در تجارب معلمان است. در نتیجه برنامه‌های تلویزیون در قالب برنامه درسی پنهان می‌تواند اهداف علمی، فرهنگی، اخلاقی - اعتقادی و اجتماعی نظام آموزشی را با چالش روبه‌رو کند.

کلیدواژه‌ها: چالش‌های برنامه‌های تلویزیون، برنامه درسی پنهان، اهداف تربیتی، نظام آموزشی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۲۹ تاریخ بازبینی: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۳

فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال ۱۲، شماره ۱، پیاپی ۴۶، بهار ۱۴۰۲، صص ۱۱۳-۱۴۶

مقدمه و بیان مسئله

نظام آموزشی^۱ یکی از گنجینه‌های نظام اجتماعی است که رسالت خطیر تعلیم و تربیت نیروی انسانی را در اجتماع برعهده دارد. تعلیم و تربیت دانش‌آموزان در نظام‌های آموزشی آرمانی مهم است که در پرتو اهداف و فعالیت‌های از پیش برنامه‌ریزی‌شده صورت می‌گیرد. در این میان برنامه درسی یکی از کلیدی‌ترین عناصر نظام‌های آموزشی است که توسعه و بقای نظام آموزشی به کیفیت آن وابسته است. برنامه درسی نقش مهم و برجسته‌ای در فعالیت‌های مدارس و اهداف کلان نظام‌های آموزشی دارد (Zou et al., 2020). برنامه درسی رسمی در نظام آموزشی با تجربیات و فعالیت‌های برنامه‌ریزی‌شده مشخص می‌شود تا دانش‌آموزان آن را در فعالیت‌های آموزشی خود انجام دهند (Gunio, 2021). باوجود این گاهی خواسته یا ناخواسته تلاش متصدیان نظام‌های آموزشی و خرده‌نظام‌های آن در یک جهت قرار نمی‌گیرند و دانش‌آموزان در نقش‌های غیرقابل پیش‌بینی ظاهر می‌شوند و صحنه یادگیری را با نقش‌های برنامه‌ریزی‌نشده پردازش می‌کنند؛ این تجارب قصد نشده و غیررسمی، برنامه درسی پنهان^۲ نام دارد (عبادی، ۱۳۹۶).

برنامه درسی پنهان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر یادگیری و موفقیت فراگیران است که از مسیر آموزش‌های غیررسمی و پنهان حاصل می‌شود. از نظر قورچیان (۱۳۷۳) برنامه درسی پنهان، تدریس متون غیرملموس و غیررسمی نظام ارزش‌ها، هنجارها و جنبه‌های غیررسمی مراکز آموزشی است که تحت تأثیر فلسفه حاکم بر نظام تربیتی و بافت جامعه قرار دارد (جوادی‌پور و رحیمی، ۱۳۹۵). درواقع برنامه درسی پنهان به یادگیری‌های موقتی و غیررسمی اشاره دارد که خارج از برنامه درسی رسمی و تدریس‌شده در مراکز آموزشی، صورت می‌گیرد درحالی‌که این قبیل یادگیری‌ها می‌تواند هم‌سو و یا در تضاد با اهداف برنامه درسی رسمی باشند (Neve & Collett, 2018). بسیاری از مسائل پنهان برنامه درسی نتیجه مفروضات و انتظاراتی هستند که به‌طور رسمی در محیط آموزشی بیان، ایجاد یا منتقل نمی‌شوند؛ بنابراین آگاهی از مسائل مربوط به برنامه درسی پنهان که می‌تواند

1. Educational system
2. Hidden curriculum

تأثیرات منفی و مثبتی به‌دنبال داشته باشد به امری مهم و قابل‌توجه تبدیل شده است (Alsubaie, 2015). برنامه درسی پنهان با توجه به ماهیت ضمنی، بعدی از برنامه درسی نظام آموزشی است که معمولاً نادیده گرفته می‌شود (Gunio, 2021). مطالعات مختلف بیانگر این موضوع است که برنامه درسی پنهان می‌تواند بر رفتار، عواطف، فکر، ساختار شخصیت و رشد دانش‌آموز و درنهایت در دستیابی به اهداف تربیتی^۱ نظام تعلیم و تربیت، مؤثر باشد (قاسمی‌هنر (۱۳۹۹)؛ Gunawan et al., 2018; Neve, 2021).

عرصه تعلیم و تربیت از مهم‌ترین عناصر تعالی‌بخش در هر جامعه‌ای به حساب می‌آید که از طریق تربیت انسان‌های شایسته و شکل‌دهی به زندگی آن‌ها بر تاروپود جامعه اثر می‌گذارد؛ بنابراین اساسی‌ترین اقدام در هر نظام آموزشی تعیین اهداف آن است که ویژگی‌های اساسی فرایند آموزشی و همچنین جهاتی را که قرار است در آینده در پیش گیرد، تعیین می‌کند (Eun, 2016). هدف اساسی تعلیم و تربیت انتقال مجموعه‌ای از دانش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌های فرهنگی است که توسط جامعه مهم قلمداد می‌شود. با وجود تلاش‌های نظام آموزش و پرورش در دسترسی به اهداف خود، تعلیم و تربیت دانش‌آموزان ممکن است با چالش‌هایی^۲ روبه‌رو شود که اغلب اوقات به‌صورت خواسته یا ناخواسته و در اثر مواجهه با نهادهای غیررسمی و خارج از محیط آموزشی مدارس ایجاد می‌شود. مسلّم است که در عصر حاضر، تعلیم و تربیت و جامعه‌پذیری افراد، تنها از طریق نظام آموزشی صورت نمی‌گیرد، بلکه در کنار این نهاد رسمی، نهادهای غیررسمی دیگری نیز مشغول فعالیت هستند که یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین آنها تلویزیون است (افخمی، ۱۳۹۷).

تلویزیون به‌عنوان فراگیرترین رسانه، نقش پررنگی در زندگی امروزی انسان‌ها ایفا می‌کند. لال و جردن^۳ معتقدند که تماشای برنامه‌های تلویزیونی^۴ نقشی کاربردی در تنظیم امور روزمره خانواده، تسهیل ارتباط بین اعضای خانواده و یادگیری اجتماعی ایفا می‌کنند (Evans et al., 2011). نوجوانان با تماشای برنامه‌های تلویزیونی به کسب دانش، یادگیری رفتار و شکل‌دهی به نظام‌های ارزشی خود می‌پردازند (Villani, 2001). رسانه‌ها نقش تسهیل‌گری در فرایند یاددهی و یادگیری دارند؛ اثر تربیتی رسانه‌ها با توجه به این موضوع که خود به‌عنوان ابزار و وسایل تعلیم

1. Educational objectives

2. Challenges

3. Lull & Jordan

4. TV programs

و تربیت در برنامه‌ریزی رسمی معرفی شده‌اند؛ مثبت و سازنده است و از طرف دیگر، اثر ضمنی آنها به صورت برنامه‌ریزی پنهان در متن واقعی جامعه بسیار زیاد است (پوراصغر و سرمدی، ۱۳۹۹). اکثر نوجوانان، تماشای تلویزیون را یکی از تفریح‌های روزانه به حساب می‌آورند. با توجه به اینکه دوره نوجوانی، دوره مستقل شدن و هویت‌یابی است و نیز دوره‌ای است که تأثیرپذیری از همسالان در آن، بسیار چشمگیر است؛ تلویزیون به عنوان یک رسانه ملی و فراگیر، نقش بسزایی در پیدایش این هویت و آموزش پنهان دارد (کشاورز و دیگران، ۱۳۹۷). از سوی دیگر ضریب نفوذ بالای ماهواره در خانواده‌های ایرانی و رقابت آن با تلویزیون ملی، نشانگر لزوم توجه به چگونگی تأثیرگذاری برنامه‌ها بر قشر نوجوان می‌باشد. مانوئل کاستلز معتقد است هدف غرب و در رأس آن آمریکا از به کارگیری سامانه‌های ماهواره‌ای ایجاد بستر مناسبی برای یکسان‌سازی فرهنگی و جهانی‌سازی اقتصاد لیبرالیستی است؛ در این صورت شاهد نابودی ارزش‌های ایدئولوژیک فرهنگی و هویتی جوامع در حال توسعه‌ای خواهیم بود که تحت تأثیر فرهنگ لیبرالی غرب قرار خواهند گرفت (دهشیری، ۱۳۸۰، ص. ۸۲). برنامه‌های ماهواره‌ای و به طور اخص تلویزیونی نقش پُررنگ‌تری در تحول و دگرگونی فرهنگی دارند. رسانه‌های تصویری مثل ماهواره با برنامه‌های تفریحی و سرگرم‌کننده، در درازمدت باعث ایجاد شکاف‌های جدید طبقاتی و تعمیق آنها می‌شوند. شبکه‌های تلویزیونی نیز از طریق ماهواره با تمام نقاط دنیا ارتباط برقرار می‌کنند و فرهنگ قالب‌بندی‌شده فرستنده این نمادها و پیام‌ها بدون هیچ مقاومتی در اختیار گیرنده قرار می‌گیرد و وارد کانون خانواده و سپس وارد جوامع می‌شود. از دیگر پیامدها و معضلات برنامه‌های ماهواره‌ای رشد روزافزون بی‌سوادی عمومی به دلیل تماشای بی‌حدوحصر این برنامه‌ها و عدم تمرکز و تفکر نسبت به موضوعات و مطالب مختلف است که این امر باعث کاهش دادوستدهای عاطفی و اجتماعی در روابط انسان‌ها با یکدیگر، رنگ‌باختگی ارزش‌های انسانی و باورهای مذهبی و نمادهای ملی و میهنی و در نتیجه خطر سقوط فرهنگ اجتماعی می‌شود که بیش از هر زمان دیگری این معضلات سراسر جوامع دنیا را در معرض تهاجم قرار می‌دهد (بهارلو نژاد، ۱۳۹۰، ص. ۴۲). به دلیل وجود رقابت بین برنامه‌های تلویزیونی، تمایل به جذب مخاطبان ولو با محتوای مغایر با فرهنگ جامعه هدف و اصول اخلاقی رویه‌ای است که برنامه تلویزیونی ماهواره‌ای بدان اقدام کرده‌اند. در این میان تأثیرپذیری دانش‌آموزان دوره متوسطه اول و دوم به دلیل شرایط رشدی از این برنامه‌ها باعث تقابل با برنامه‌های نظام آموزشی می‌شود.

محققان بر این باورند که علاوه بر ساختار و محتوای آموزشی کلاس درس، ویژگی‌های فردی و خانوادگی دانش‌آموزان و چگونگی گذراندن اوقات بعد از مدرسه نیز نقش عمده‌ای در ارتقای اهداف تربیتی آنان دارند. نوجوانان زمان زیادی از اوقات فراغت خود را به تنهایی یا همراه والدین صرف تماشای برنامه‌های تلویزیون می‌کنند. اثرات تلویزیون به‌عنوان برنامه درسی پنهان بر تربیت کودکان و نوجوانان چه در ابعاد مثبت و چه در ابعاد منفی یکی از مباحث پُرمناقشه در عصر حاضر است که ابعاد مثبت آن می‌تواند فرصت‌های لازم را در جهت دستیابی به اهداف تربیتی نظام آموزشی فراهم آورد و برعکس، ابعاد منفی آن متناقض با اهداف نظام آموزشی می‌باشد.

توجه به این نکته ضروری است که صنعت رسانه معمولاً از دو منبع دگرگونی و تحول تأثیر می‌پذیرند که عبارت‌اند از: ۱. تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی؛ ۲. تغییرات پیشرفت‌های شگرف در فناوری‌های ارتباطی. تغییرات اجتماعی به‌طور عمده مأموریت‌های سوگیری‌ها و سیاست‌های محتوایی رسانه‌ها را متأثر می‌کند، اما نوبه‌نو شدن فناوری‌های ارتباطی نه فقط در آنچه رسانه می‌خواهد بازتاب دهد بلکه در چگونگی بازتاب آن و نحوه درک و مصرف پیام‌گیران و آرایش شبکه‌ها و ابزارهای ارتباطی فرستندگان پیام نیز تأثیر می‌گذارد؛ از این‌رو بر خلاف سایر تغییراتی که محتوای رسانه را شکل می‌دهند، این تغییرات ساختار رسانه را نیز متحول می‌سازند. در عصر حاضر که به انفجار اطلاعات موسوم است و شبکه‌های ارتباطی شکل زندگی و تعاملات ما را تغییر داده‌اند، بی‌شک فناوری‌های نوین ارتباطی شکل رسانه‌های ما را نیز دچار دگرگونی خواهند کرد (خواجه‌ئیان و دیگران، ۱۳۸۸). این دگرگونی صرفاً به تغییر شکل رسانه‌ها محدود نشده و به دلیل اصل رقابت بین رسانه‌ها در محتوای آنها نیز تغییراتی ایجاد می‌کند.

با توجه به اینکه برنامه تلویزیونی در جمهوری اسلامی ایران براساس سیاست‌گذاری‌های کلان حاکمیتی طرح‌ریزی و تولید می‌شود، اهدافی مبتنی بر ایدئولوژی حاکم برای آنها در نظر گرفته شده است و برنامه‌های ماهواره‌ای با توجه به اصل جذب بیشترین مخاطب و از زوایای دیگر به نظر برخی محققان دارای اهداف تخریبی علیه ایدئولوژی و فرهنگ حاکم بر جامعه ایران پیروی می‌کنند، در حوزه نظر در تقابل با هم هستند که به برخی از این اهداف با رویکرد تربیتی در جدول زیر اشاره می‌شود.

جدول (۱): مقایسه اهداف برنامه‌های تلویزیونی در جمهوری اسلامی با برنامه‌های ماهواره‌ای با تأکید بر ابعاد تربیتی

اهداف برنامه‌های ماهواره‌ای	اهداف برنامه‌های صدا و سیما
- مصرف‌گرایی، - آشناندایی از امر دینی، - فردی شدن باورها - استحاله سبک زندگی بومی، آگاهی‌بخشی قومی، - تسهیل و تسریع ارتباطات بین‌فرهنگی، - بازیابی سنن قومی، - تعدیل حساسیت بین‌فرهنگی، - نسبیت فرهنگی	- گسترش و توزیع عادلانه پوشش صدا و تصویر با توجه به اولویت‌های فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی، - بالا بردن سطح بینش اسلامی مردم و آشنا ساختن اقشار مختلف جامعه با اصول مبانی و احکام اسلام به شیوه‌ای رسا و بدون ابهام. - تلاش در جهت تسریع انقلاب فرهنگی و بازگشت به هویت اسلامی خویش. آموزش عمومی جهت آشنایی مردم با حقوق فردی و اجتماعی، قانون اساسی و قوانین مدنی و جزایی کشور. - تأکید بر آموزش عمومی مردم نسبت به اصول بهداشت و شیوه‌های پیشگیری درمانی. - بیان و تشریح مقام والای زن از دیدگاه اسلام و شناساندن ارزش واقعی وی به‌منظور بازگشت به اصالت اسلامی خویش و همچنین زمینه‌سازی برای از بین بردن ارزش‌های کاذب و جایگزینی فضیلت‌های اخلاقی در خانواده‌ها و کمک به تحکیم و انسجام روابط خانوادگی. - تأمین اوقات فراغت، سرگرمی، یادگیری، ابزار آموزشی

اما آنچه تحقیقات مختلف نشان می‌دهد شکافی عمیق بین نظر و عمل در تولید برنامه‌های تلویزیونی صداوسیما ایران وجود دارد. یافته‌های بشیر و حاتمی (۱۳۹۴) بیانگر وجود برنامه‌هایی با ماهیت مصرف‌گرایی، تجمل‌گرایی، ترویج تفکر اومانیستی در برنامه‌های تبلیغاتی صداوسیماست؛ که به صراحت نشان‌دهنده آن است که بنا به دلایل متعددی برنامه‌های تلویزیونی تولید ایران از اهداف اصلی در برخی موارد فاصله می‌گیرد.

یافته‌های پژوهش‌های قبلی (خیامی و دیگران، ۱۴۰۰) در مورد برنامه‌های صداوسیما جمهوری اسلامی ایران نشانگر آن است که مسائل مختلفی منجر به آن شده است که در تولید محتوا بنا به دلایل زیر کار کارشناسی دقیقی انجام نشده و از اهداف اصلی خود فاصله گرفته است که این مسائل عبارت‌اند از: مسائل مدیریتی

همچون جدا بودن حلقه‌های سیاست‌گذاری و تولید محتوا، ناکارآمدی ساختار تشکیلاتی در مدیریت بهینه منابع خارج از سازمان، همچون عدم از استفاده صحیح از کارشناسان خبره در امور مختلف فرهنگی، تربیتی و...؛ مسائل مالی ناشی از تغییرات محیطی همچون تغییر ویژگی‌های مخاطب؛ مسائل ناشی از ضعف دانش و تخصص همچون فقدان نگاه تخصصی مدیران و سیاست‌گذاران؛ فقدان آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری و توجه صرف به جذب مخاطب ولو به بهای عدول از ارزش‌ها که این مسئله باعث شده است برنامه‌های تلویزیونی در راستای هماهنگی با سایر ارکان فرهنگی و آموزشی گام برندارد. البته باید توجه کرد که نمی‌توان تمام برنامه‌ها را با این معیار مورد ارزشیابی قرار داد اما باین‌حال به دلیل اینکه برنامه‌های تولید شده برای نوجوانان عمده‌تاً بر محور جذب مخاطب در رقابت با برنامه‌های ماهواره‌ای طراحی می‌شوند، ضعف‌های زیادی در این حوزه مشاهده می‌شود. ازسوی دیگر باید برای فهم اهمیت توجه به این امر و همنشینی برنامه‌های تلویزیونی صداوسیما جمهوری اسلامی ایران با برنامه‌های ماهواره‌ای در این پژوهش، به ماهیت برنامه درسی پنهان نیز مجدداً رجوع کرد؛ برنامه درسی پنهان از منظر یکی از ابعاد نظریه‌های ماهیتی به‌منزله نتیجه در نظر گرفته می‌شود که در آن به ارزش‌ها، تمایلات، هنجارها، طرز تلقی‌ها و مهارت‌هایی که دانش‌آموزان آنها را مستقل از مواد درسی شناختی می‌آموزند، می‌پردازد برنامه درسی پنهان بنا به تعاریف متخصصان همچنین آموخته‌های تصریح نشده (قصد شده یا قصد نشده) آنچه در شکل‌گیری این آموخته‌ها نقش ایفا می‌کند را دربرمی‌گیرد. مسئله مورد توجه در این بخش آن است که لزوماً تمام دلالت‌های برنامه‌های تلویزیونی که مغایر با اهداف تربیتی نظام آموزشی جلوه‌گر می‌شوند عامدانه و قصد شده نیستند و ممکن است بنا به دلایلی همچون عدم اشراف تهیه‌کنندگان این برنامه‌ها به مسائل تربیتی و یا اهداف دیگری باشد که در فوق به آنها اشاره شد. ازاین‌رو این پژوهش در پی شناسایی این چالش‌ها در بستر تربیتی می‌باشد.

۱. هدف و پرسش پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی تجربیات زیسته معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی دوره متوسطه اول و دوم است.

۱-۱. پرسش اصلی پژوهش

تجربیات زیسته معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی دوه متوسطه اول و دوم چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

در ارتباط با برنامه درسی پنهان و عوامل مؤثر بر آن متغیرهای متعددی در قالب مطالعات مختلف بررسی شده است. در این راستا رئیسی آهوان و دیگران (۱۴۰۰) در پژوهشی ترکیبی به مطالعه تأثیر مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر نگرش شناختی یادگیری دانش‌آموزان دبیرستان پرداخته و نشان دادند که دانش‌آموزان اکثر دبیرستان‌های مورد مطالعه تحت تأثیر آثار منفی و قصد نشده مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان قرار دارند که این آثار به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر نگرش شناختی آنان تأثیر عمیق و پایداری دارد. نوروزی چگینی و دیگران (۱۳۹۷) طی پژوهشی با هدف تبیین اثر برنامه درسی پنهان بر انضباط دانش‌آموزان دوره ابتدایی، نشان دادند که در اکثر مدارس و کلاس‌های درس مورد بررسی، دانش‌آموزان تحت تأثیر آثار برنامه درسی پنهان قرار داشتند که این آثار به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر احساس تعلق آنان به مدرسه تأثیر عمیق و پایداری داشت. در پژوهشی دیگر احمدی و دیگران (۱۳۹۶) رابطه بین استفاده از رسانه‌های مدرن و تمایل به بزهکاری در بین نوجوانان دانش‌آموز را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که همبستگی معناداری بین کمیت و محتوای استفاده از رسانه‌ها و تمایلات بزهکارانه دانش‌آموزان وجود دارد به این صورت که بین استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای، محتوای خشن و هیجانی شبکه‌های داخلی، بازی‌های رایانه‌ای خشونت‌آمیز و هیجانی با تمایلات دانش‌آموزان به بزهکاری، همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

رادوویچ^۱ و دیگران (۲۰۲۱) طی پژوهشی به بررسی پارادایم‌های رسانه‌ای و کد برنامه‌ریزی‌شده از جهت‌گیری ارزش‌ها در نوجوانی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که استفاده از تلویزیون و اینترنت فعالیت‌های روزمره آزمودنی‌ها را در اوقات فراغت به خود مشغول می‌کنند و تأثیر قابل توجهی بر نگرش و شکل‌گیری ارزش‌های آنها دارند؛ همچنین دریافتند پارادایم‌های رسانه‌ای مدرن ارزش‌ها را از بین می‌برند و مرز بین خوب و بد، صفات حیوانی و انسان‌گرا را محو می‌کنند. آلی^۲ و دیگران (۲۰۲۱)

1. Radovic

2. Aley

در پژوهشی با هدف بررسی درس‌های نوع‌دوستی و خودخواهی در تلویزیون آموزشی کودکان، نشان دادند که انگیزه خودخواهانه بر شایستگی در یادگیری تحصیلی و انگیزه نوع‌دوستی بر مراقبت از مهارت‌های اجتماعی غالب است. برژکوفسکی^۱ (۲۰۱۸) در پژوهشی شبه‌آزمایشی به بررسی تأثیر کارت‌های آموزشی بر کودکان ۴ تا ۸ ساله تانزانایی پرداخت و به این نتیجه رسید که برنامه‌های آموزشی محلی به‌طور مؤثری کارآمدی آمادگی برای مدرسه را تغییر می‌دهد و مهارت‌های نقاشی، دانش شکل، تشخیص اعداد، شمارش و مهارت‌های انگلیسی را ارتقاء می‌دهد. در پژوهشی دیگر آهیندا^۲ و دیگران (۲۰۱۱) تأثیر تلویزیون بر عملکرد تحصیلی و فراگیری زبان کودکان پیش‌دبستانی کنیا را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که تماشای تلویزیون هم بر پیشرفت تحصیلی و هم بر فراگیری زبان کودکان پیش‌دبستانی تأثیر منفی دارد. در این مطالعه توصیه‌شده که هم والدین و هم معلمان در انتخاب برنامه‌های تلویزیونی مناسب و آموزشی برای کودکان پیش‌دبستانی مشارکت داشته باشند.

با توجه به اهمیت برنامه درسی پنهان و مطالعات صورت گرفته در مورد آن، متأسفانه در کشور ما وجه غالب توجه مسئولان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، برنامه درسی رسمی بوده است و تحقیقاتی در این خصوص صورت نگرفته است؛ ضرورت این پژوهش در استفاده از تلویزیون، به‌عنوان یک برنامه درسی پنهان در ابعاد علمی - آموزشی، فرهنگی - هنری، اخلاقی - اعتقادی و اجتماعی در مدارس و تجربیاتی که معلمان از آن به‌دست می‌آورند، برای استفاده مدیران و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش و نیز والدین دانش‌آموزان مشهود است. علاوه بر آن، به‌طور خلاصه موضوع پژوهش حاضر به جهات زیر اهمیت و ضرورت می‌یابد: با انجام این پژوهش می‌توان مشکلات برنامه‌های تلویزیونی را از منظر معلمان که هدایتگر آموزشی دانش‌آموزان هستند، بررسی کرد. می‌توان پیشنهادهایی برای بهبود و ارتقای مشکلات برنامه‌های تلویزیونی صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ارائه کرد؛ در جهت تقویت برنامه‌ریزی‌های مناسب برای برنامه درسی پنهان در تلویزیون و حتی کل جامعه گام برداشت. همچنین می‌توان ضرورت هماهنگی بین مسئولان آموزشی با مسئولان برنامه‌های تلویزیونی را یادآور شد. با توجه به کمبود پژوهش‌های انجام شده در این زمینه، این پژوهش می‌تواند زمینه‌ساز انجام پژوهش‌های گسترده در این مورد باشد.

۳. ملاحظات نظری

۳-۱. برنامه درسی پنهان

از ستون‌های الزام‌آور علوم تربیتی که نقش بسزایی در عملکردهای تربیتی داشته است، برنامه درسی می‌باشد، به‌طوری که حتی با دربرگرفتن فرایندهای غیررسمی، پا را فراتر از قلمرو رسمی بودن بیرون گذاشته است. برنامه درسی، به‌منزله ظرف و ظرفیتی در نظر گرفته شده است که کارکردهای چندگانه‌ای پیدا کرده و درصدد برآمده است تا همه اتفاق‌های آموزشی آشکار و پنهان و شکل عملی شدن انتظارات و مقاصد آموزشی را در خود بگنجاند. برنامه درسی به‌منزله یک فرایند، می‌خواهد مسیری را که آغاز و پایان جریان یادگیری و آموزش است، به هم پیوند دهد (اسکندری، ۱۳۸۷). برنامه درسی عبارت است از: محتوا و جریان رسمی که از طریق آن، یادگیرندگان تحت نظارت مدرسه، معلومات و شیوه درک و فهم را به‌دست می‌آورند، مهارت‌هایی را فراگرفته و نگرش و نظام ارزشی خود را تغییر می‌دهند (عابدی و تاجی، ۱۳۸۰).

برنامه‌های درسی را به لحاظ ماهیت پیش‌بینی‌شده و پیش‌بینی‌نشده، می‌توان به دو گروه: برنامه‌های درسی آشکار (صریح) و برنامه‌های درسی ضمنی (پنهان) طبقه‌بندی کرد (ایزدی و دیگران، ۱۳۸۸).

به اعتقاد رایان^۱ «برنامه درسی رسمی عبارت است از: تجربه‌های آموزشی برنامه‌ریزی شده مدرسه و نیز انتخاب و سازمان‌دهی دانش و مهارت‌ها از گزینه‌های ممکن که در جهان خارج موجود می‌باشند». به عبارت دیگر، برنامه درسی آشکار یا صریح: به برنامه‌های کلی اعلام شده برای مطالعه یعنی آنچه که مراکز آموزشی اعم از مدرسه و دانشگاه برای ارائه، آماده نموده‌اند، اشاره می‌نماید. برنامه درسی صریح، حاوی هدف‌ها، محتوا و روش‌های آشکار و منتشر شده مورد حمایت نظام آموزشی می‌باشد، یعنی منظور از برنامه درسی رسمی، فعالیت‌های برنامه‌های درسی می‌باشند که نظام آموزشی آنها را به‌طور رسمی اعلام می‌دارد و در اغلب موارد در قالب کتاب‌های درسی در مدارس و مراکز آموزش عالی تدریس می‌شوند (غریبا؛ دهباشی و رحیمی، ۱۳۹۷).

تعریف برنامه درسی پنهان بسیار دشوارتر از برنامه درسی رسمی است و این به دلیل پیچیدگی تعریف اصطلاح «پنهان» است؛ زیرا تجربیات و یادگیری دانش‌آموزان، با یکدیگر متفاوت است و همچنین با تغییرات تدریجی باورها و دانش هر اجتماع،

پیوسته در حال تغییر است. برنامه درسی پنهان، اصولاً مربوط به ساختار آموزشی است؛ به‌عنوان مثال: در سخن گفتن، دو مؤلفه درهم‌تنیده شده است. اولین مؤلفه آن، آشکارسازی همین کلماتی است که از جنس اسم، فعل و حرف است که بیان می‌شود. اینها به‌خودی‌خود معنایی ندارند و یا لااقل مبهم هستند، اما چیز دیگری به نام ساختار جمله و نحوه بیان وجود دارد که همین کلمات را معنی‌دار می‌کند. توجه ما معمولاً به خود کلمات کمتر است و معطوف به نحو آن است که در آن صورت پنهان قلمداد می‌شود؛ بدین‌صورت حاشیه‌های یک کلام، ساختار مفهوم برنامه درسی پنهان را تشکیل می‌دهد (هاشمی و خدابخشی، ۱۳۹۶).

اصطلاح «برنامه درسی پنهان» را اولین بار جکسون^۱ در کتاب زندگی در کلاس درس استفاده کرد و اسنایدر^۲ آن را نشر و گسترش داد. جامعه‌شناسان، پژوهشگران آموزش و پرورش و روان‌شناسان، این مفهوم را غالباً برای توصیف نظام غیررسمی مدرسه به کار می‌برند. برنامه درسی پنهان نه در جایی نوشته‌شده و نه هیچ معلمی آن را درس می‌دهد، بلکه محیط آموزشی مدرسه صرف‌نظر از اینکه معلمان مدرسه تا چه اندازه متبحر و شایسته‌اند یا برنامه درسی پنهان تا چه حد پیشرفته است، با تمام خصوصیاتش، آن را آموزش می‌دهد. به نظر او «برنامه درسی پنهان، به فشارهایی که به‌طور ضمنی در هر مؤسسه آموزشی وجود دارند و دانش‌آموزان باید آنها را تشخیص داده، به آنها واکنش نشان دهند تا بتوانند در آن مؤسسه ادامه حضور داشته باشند، اشاره می‌کند» (علاقه‌بند، ۱۳۸۳).

در مورد مفهوم برنامه درسی پنهان، الفاظ و عبارات گوناگونی مانند: برنامه درسی پنهان، نامشهود، نهان، غیرمدون، نانوشته، پیش‌بینی‌نشده، نامرئی، نتایج غیرعلمی یا غیردانشگاهی نظام آموزشی، محصولات یا نتایج فرعی نظام آموزشی، پس‌مانده نظام آموزشی و آنچه در مدارس آموخته نمی‌شود، به کار گرفته شده است. هر کدام از این عبارات به مجموعه‌ای از دلالت‌های ضمنی و جنبه‌ای از مفهوم برنامه درسی پنهان اشاره دارند. به‌طور کلی، یادگیری‌های مدرسه، معمولاً در متن فکری و ویژه‌ای به نام کلاس درس، زمینه فیزیکی و اجتماعی خاصی به نام مدرسه و ویژگی‌های ساختاری معین شکل می‌گیرند. برنامه درسی پنهان را: اغلب یادگیری‌هایی تلقی می‌کنند که در این زمینه فکری، فیزیکی و اجتماعی به‌طور ناخواسته و مستقل از یادگیری‌های آشکار کلاس درس آموخته می‌شوند (نوروزی چگینی و دیگران، ۱۳۹۷، ص. ۷۷).

1. Jackson
2. Snyder

۳-۲. تلویزیون

ازجمله عوامل مؤثر در تعلیم و تربیت کودکان علاوه بر خانواده، مدرسه و جامعه، از تلویزیون می‌توان نام برد که از سنین اولیه کودکی در شکل‌گیری شخصیت کودک مؤثر است. داشتن تصویر و وجود شبکه‌های گوناگون برای پخش برنامه‌های متنوع، شکسته شدن مرزهای جغرافیایی توسط این وسیله با استفاده از ماهواره‌ها، به تلویزیون در میان سایر وسایل ارتباط جمعی، موقعیت ممتازی بخشیده که از این جهت، نظر محققان را به خود جلب کرده است. ابعاد تربیتی تلویزیون را می‌توان در مواردی مانند: کسب بینش، ایجاد گرایش و معرفی الگوهای رفتاری برشمرد. این وسیله به‌خاطر برنامه‌های فراگیر و متنوع، بهترین وسیله‌ای است که می‌تواند نیاز آموزشی کودک را برطرف کند، زیرا تلویزیون واسطه‌ای فراگیر است که در دسترس همه کودکان قرار دارد. کودکان از طریق تلویزیون، درباره خود، زندگی خود، چگونگی رفتار در شرایط گوناگون و چگونگی برخورد با مشکلات شخصی و خانوادگی، چیزهای زیادی می‌آموزند و این اجتماعی شدن از طریق آن، با توجه به ویژگی‌های تلویزیون و کودک، از هر چیزی نافذتر است، بنابراین، آموزش و یادگیری از کارکردهای مهم تلویزیون محسوب می‌شوند (سعادت سیرت، ۱۳۹۸).

فیسک^۱ نظریه‌پرداز عرصه فرهنگ و ارتباطات، در مورد فناوری ماهواره‌ای می‌گوید: تلویزیون و برنامه‌های ماهواره‌ای در ذات خود، حاوی تلقی جدیدی از انسان می‌باشند، انسانی که می‌تواند تجربه‌های فردی و اجتماعی انسان‌های دیگر را درک کند و در تعقل و تخیل آنها مشارکت ورزد. این تلقی جدید، نگاه تازه‌ای به انسان، هنر و ارزش دارد که به همراه ماهواره در سراسر جهان گسترده خواهد شد، اخبار و تحلیل‌های مردم را جهت خواهد داد و مدل جدیدتری از تفکر سیاسی - اجتماعی را در آنها خواهد پروراند. هنرها، فیلم‌ها و برنامه‌های سرگرم‌کننده، رفتارهای اجتماعی، اخلاق، علایق و ارزش‌های جوامع گوناگون را متأثر خواهد کرد و از مدل لباس پوشیدن و آرایش زنان و مردان تا نحوه ارتباط برقرار کردن و تنظیم روابط اجتماعی را متحول خواهد کرد (پورمراد و محمودنیا، ۱۳۹۹).

اگرچه در زمینه تأثیرات برنامه درسی پنهان و برنامه‌های تلویزیونی بر اهداف نظام آموزشی مطالعاتی توسط محققان صورت گرفته ولی تا به امروز نقش چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان موردتوجه قرار نگرفته، همچنین

تجرباتی که معلمان در زمینه آموزش پنهان برنامه‌های تلویزیونی به‌دست آورده‌اند و می‌تواند زمینه‌ساز تقویت برنامه‌ریزی‌های مناسب برای برنامه درسی پنهان در تلویزیون باشد بررسی نشده است. ازطرفی دیگر با شیوع ویروس کرونا و ایجاد قرنطینه‌های خانگی، نقش تلویزیون در پُرکردن اوقات فراغت نوجوانان بیش از گذشته پُررنگ‌تر می‌باشد. دوره نوجوانی یکی از حیاتی‌ترین و حساس‌ترین دوره‌های زندگی انسان است؛ در این دوره نوجوان سعی می‌کند مد، فرهنگ و سبک‌هایی را که در برنامه‌ها و تبلیغات تلویزیونی ارائه می‌شود، دنبال کند به این علت که در این دوره میل شدیدی به پذیرش رفتارهای جدید، غیرعادی و متفاوت از محیط اطراف وجود دارد (Hassan & Danyal, 2013)؛ بنابراین این پژوهش در نظر دارد که چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی را برپایه تجربه زیسته معلمان مدارس تبیین کند.

۴. روش پژوهش

این پژوهش به روش کیفی با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. پدیدارشناسی سعی دارد به توصیف ذات تجربیات بپردازد. در روش پدیدارشناسی هوسرل^۱، پژوهشی توصیفی است که تنها بر ساختار تجربه متکی باشد و توجهی به شواهد تجربی و استدلال‌های منطقی نداشته باشد؛ چنین پژوهشی به دنبال روشن کردن ماهیت ساختارها به‌صورتی که در آگاهی ظاهر شده‌اند، می‌باشد (Klein & Westcott, 1994). مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر معلمان مدارس متوسطه منطقه انزل ارومیه در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بودند و برای انتخاب آنها از رویکرد هدفمند ملاکی و معیار اشباع نظری استفاده شد که پس از انجام ۲۴ مصاحبه، اشباع نظری به‌دست آمد. ملاک انتخاب مشارکت‌کنندگان دارا بودن حداقل ۵ سال سابقه معلمی و حضور در مدارس، داشتن رضایت و انگیزه بالا برای شرکت در فرایند پژوهش در نظر گرفته شد. مشارکت‌کنندگان این پژوهش ۲۴ معلم بودند که از این تعداد، ۱۲ نفر مرد و ۱۲ نفر زن هستند. ۹ نفر از شرکت‌کنندگان با تحصیلات کارشناسی ارشد و ۱۵ نفر کارشناسی بودند که از نظر سابقه خدمت، ۱۴ نفر دارای سابقه ۶ تا ۱۰ سال، ۹ نفر با سابقه ۱۱ تا ۲۰ سال و ۱ نفر با سابقه بیش از ۲۱ سال می‌باشند. به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته و عمیق استفاده شد. مصاحبه با یک سؤال کلی درباره تجارب معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان

در تحقق اهداف تربیتی شروع و سؤالات بعدی با توجه به توصیفات ارائه شده توسط معلمان در طول مصاحبه، برای دستیابی به اطلاعات عمیق‌تر پرسیده شد. منظور از برنامه‌های تلویزیونی در این پژوهش شامل برنامه‌های تلویزیونی پخش شده از صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و همچنین برنامه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای فارسی‌زبان است که برنامه‌های آنها خارج از مرزهای ایران تهیه شده و براساس پژوهش‌های مختلف در مغایرت با اهداف تربیتی، ارزش‌ها و باورهای فرهنگی جامعه می‌باشد (ناجی، ۱۳۸۰؛ ضیائی‌پور، ۱۳۷۸؛ افتخاری، ۱۳۹۱).

مدت زمان انجام هر مصاحبه ۴۰ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامید. برای رعایت ملاحظات اخلاقی با جلب اطمینان مشارکت‌کنندگان از اینکه کاربرد اطلاعات صرفاً برای اهداف پژوهش می‌باشد؛ برای ضبط مصاحبه‌ها اجازه گرفته شد و بلافاصله متن مصاحبه‌های صورت گرفته بدون کم‌وکاست و دقیق، پیاده و نگارش شد.

در این پژوهش داده‌ها با استفاده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی^۱ تحلیل و دسته‌بندی شدند. بدین ترتیب ابتدا متن هر مصاحبه به‌عنوان یک کل موردتوجه قرار گرفت و جملات معنادار که حاوی تجربه معلمان بود، مشخص شد؛ سپس هر عبارت که بیانگر معنی و تفکر اساسی مشارکت‌کنندگان بود، کدگذاری گردید که در این مرحله پس از استخراج کدها، مرتبط بودن آنها با جملات اصلی و اولیه با همکاری شرکت‌کنندگان مورد بررسی قرار گرفت، سپس کدها بر اساس وجه اشتراکات و هم‌پوشانی مفاهیم در هم ادغام شدند و ۱۱ زیرمضمون اساسی تشکیل گردید که بنابر نقاط اشتراک به تعداد ۴ مضمون تلخیص داده شدند.

به‌منظور تأیید روایی^۲ و صحت داده‌ها از چهار معیار اعتبار^۳، قابلیت اطمینان، تأییدپذیری و انتقال‌پذیری استفاده شد. برای اطمینان از معتبر بودن داده‌ها، یافته‌های پژوهش به مشارکت‌کنندگان بازگردانده شد و آنها هماهنگی یافته‌ها با تجربیات خود را تأیید و تصدیق کردند؛ همچنین فرایند کدگذاری توسط پژوهشگران جداگانه انجام شد، نزدیکی کدهای حاصل از نتایج کدگذاری، نشان از اعتماد بالای یافته‌های پژوهش بود. در معیار تأییدپذیری تلاش گردید از هر گونه سوگیری در گردآوری داده‌ها و استخراج مضامین دوری شود.

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. سؤال پژوهش

تجربیات زیسته معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی دوه متوسطه اول و دوم چگونه است؟
برمبنای تحلیل مضامین به‌دست آمده از مصاحبه‌ها و مطالعات کتابخانه‌ای یافته‌های زیر به‌دست آمده است که ابتدا نمونه‌ای از کدگذاری مصاحبه‌ها در قالب یک جدول ذکر می‌شود.

جدول (۲): نمونه‌ای از فرایند کدگذاری

مضمون اصلی	مضمون فرعی	مفهوم‌سازی واحد معنایی	کدهای استخراج شده	نمونه مصاحبه‌ها مصاحبه
چالش علمی - آموزشی	عدم ایجاد انگیزه	عدم هدایت تحصیلی مناسب	عدم ارائه اطلاعات جامع در مورد رشته‌های تحصیلی - توجه صرف به رشته علوم تجربی	در رسانه ملی و کلاس‌های کنکور که در صداوسیما و شبکه‌های مختلف تلویزیون تدریس می‌شود، نسبت به رشته علوم انسانی که اتفاقاً در همه رشته‌های موجود در جامعه نقش دارد، واقعاً بی‌توجهی می‌شود. مثلاً اکثراً از رشته‌های پزشکی و تجربی صحبت می‌شود، حتی از مهندسی هم کمتر صحبت می‌شود و از رتبه‌های برتر علوم انسانی صحبت نمی‌شود و چرا باید این‌طور باشد؟!
	عدم ایجاد عدالت	ایجاد ناعدالتی آموزشی	عدم توجه به اهمیت تمام رشته‌ها در معرفی آنها - نادیده گرفتن گروه‌های خاص	«تبلیغ برخی رشته‌های درسی مانند ریاضی و تجربی در بعضی از شبکه‌های تلویزیونی و عدم توجه یا توجه بسیار کم به رشته‌های ارزشمند علوم انسانی و فنی حرفه‌ای وجود دارد. به نظرم این کار بسیار ناشیانه و جهت‌دار هست؛ و دانش‌آموزان دوره متوسطه که زمان انتخاب رشته‌شان هست این‌گونه تبلیغات تلویزیونی را مشاهده می‌کنند، خواسته و ناخواسته و بدون توجه به ظرفیت‌های خود به سمت این رشته‌ها

مضمون اصلی	مضمون فرعی	مفهوم‌سازی واحد معنایی	کدهای استخراج شده	نمونه مصاحبه‌ها مصاحبه
				رفته و بعد از آن نمی‌توانند در آن ادامه تحصیل دهند و با مشکل مواجه می‌شود و یک مشکل دیگر هم وجود دارد که دانش‌آموزان رشته علوم انسانی و فنی حرفه‌ای نوعی احساس حقارت از سایر دانش‌آموزان می‌کنند». نادیده گرفته شدن آموزش و تدریس به دانش‌آموزان استثنایی در گروه‌های مختلف، متأسفانه تلویزیون برای این گروه‌ها برنامه خاصی ندارد؛ آنها از این امر بی‌بهره می‌مانند و قانون لحاظ نمی‌شود که دور از عدالت آموزشی است، آنان باید مثل سایر دانش‌آموزان از این آموزش‌های تلویزیونی بهره‌مند شوند. همچنین یک موضوع دیگر، عدم برنامه ریزی برای پخش فیلم‌هایی با محتوای آموزشی، اخلاقی و ورزشی متناسب با سن و شأن نوجوانان دبیرستانی است»
		عدم توجه به ادامه تحصیل در برنامه‌های تلویزیونی - نشان دادن ارجحیت اقتصاد بر تحصیل علم	عدم توجه به ادامه تحصیل در برنامه‌های تلویزیونی - نشان دادن ارجحیت اقتصاد بر تحصیل علم	«برنامه‌های تلویزیونی تا به حال فیلم یا سریال‌های نشان نداده و من ندیدم که در آنها، نقش‌های اصلی مطالعه کنند، دنبال پژوهش و علم‌آموزی باشند و این خیلی برای جامعه ما بد است. این‌گونه فیلم‌ها الگوی خوبی برای ادامه تحصیل و انگیزه تحصیلی در دانش‌آموزان نیستند و بیشتر برنامه‌ها طنز هستند. در فیلمی بود که می‌گفت: «برو درس بخون ان‌شاءالله که مدرک بگیری و بروی در اسنپ کار کنی» و اکثراً افرادی در فیلم‌ها موفق هستند که شرکت دارند و تجارت می‌کنند و کمتر نشان می‌دهد معلمی را موفق نشان دهد».

یافته‌های پژوهش نیز به در قالب جدول همراه با تحلیل و ارائه مصادیقی از آن ذکر می‌شود.

جدول (۳): مضامین اصلی و فرعی تجارب معلمان از چالش‌های برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی

مضمون اصلی	مضمون فرعی	مفهوم‌سازی واحد معنایی
چالش علمی - آموزشی	عدم ایجاد انگیزش	عدم هدایت تحصیلی
		عدم علاقه‌مندی به ادامه تحصیل
	عدم ایجاد عدالت	ایجاد ناعدالتی آموزشی
		عدم توجه به همه گروه‌ها و پایه‌های تحصیلی
		عدم توجه به برنامه‌های روان شناختی و مشاوره
	عدم تربیت روانی	عدم پرورش تفکر خلاق
	عدم توجه به مهارت	عدم آموزش سواد رسانه‌ای
		عدم مهارت‌آموزی
چالش فرهنگی	عدم تقویت غرور ملی	گرایش به ماهواره
		عدم حفاظت از زبان گفتاری ملی
	نهادینه کردن فرهنگ غربی	ترویج فرهنگ غربی
		گسترش فرهنگ تجمل‌گرایی
چالش اخلاقی - اعتقادی	فراموشی اعتقادات	عادی‌انگاری ارتباط با جنس مخالف
	هدایت نامناسب	الگوسازی نامناسب
		عدم ایجاد گرایش به مسائل مذهبی
ناهنجاری اجتماعی	تضعیف بنیان خانواده	تضعیف بنیان خانواده
	عدم توجه به گسترش نظم	گسترش فرهنگ بی‌نظمی، بی‌انضباطی و قانون‌گریزی
	عدم توجه به سلامت	عدم توجه به سلامت جامعه

۱- چالش‌های علمی - آموزشی: یکی از آرمان‌های نظام آموزشی تربیت نیروی انسانی توانمند و کارآمد است که در قالب اهداف علمی - آموزشی، به‌عنوان یکی از اهداف موجود در برنامه درسی رسمی و پنهان صورت می‌گیرد. در اجرای برنامه درسی رسمی، مدارس و در ارتباط با برنامه درسی پنهان، رسانه‌ها نقش بارزی را ایفا می‌کنند.

برخلاف یادگیری رسمی، رسانه‌ها ممکن است از طریق مثال‌های گویا در محتواهای سرگرمی آموزشی، فرایند یادگیری را بیشتر تقویت کنند (Aley et al., 2021).

• عدم ایجاد انگیزش: با توجه به مجموع داده‌های جمع‌آوری شده، یکی از چالش‌های برنامه‌های تلویزیون، عدم ایجاد انگیزه در زمینه هدایت تحصیلی و علاقه‌مندی به تحصیل است. «تلویزیون می‌تواند رشته‌های جدید تحصیلی را به دانش‌آموزان نشان داده و افراد موفق در این زمینه‌ها را هم معرفی کند. دانش‌آموزان ما چون اطلاعات کافی در زمینه رشته‌های مختلف ندارند، بعضاً انگیزه لازم برای درس خواندن را ندارند» (کد ۱۸). «در فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیون تا به حال من ندیدم که نقش‌های اصلی به مطالعه علاقه‌مند باشند و به دنبال پژوهش و علم‌آموزی بروند و این خیلی برای جامعه ما بد است. این گونه فیلم‌ها الگوی خوبی برای ایجاد انگیزه ادامه تحصیل و اشتیاق به تحصیل در دانش‌آموزان نیستند» (کد ۵).

• عدم ایجاد عدالت: با توجه به تجربیات معلمان، ناعدالتی آموزشی و عدم توجه به همه گروه‌ها و پایه‌های تحصیلی یکی دیگر از چالش‌های علمی - آموزشی در برنامه‌های تلویزیون است. «زمان پخش برنامه‌های آموزشی تلویزیون از شبکه آموزش برای تدریس درس‌ها کم است و به نظر من چون حالت یک‌طرفه و رسمی دارند، انعطاف‌پذیر نیستند. دانش‌آموزان در این آموزش مانند روش حضوری با معلم ارتباط ندارند و نمی‌شود پرسش و پاسخ داشت» (کد ۶). «نادیده گرفته شدن آموزش و تدریس به دانش‌آموزان استثنایی در گروه‌های مختلف، متأسفانه تلویزیون برای این گروه‌ها برنامه خاصی ندارد؛ آنها از این امر بی‌بهره می‌مانند و قانون لحاظ نمی‌شود که دور از عدالت آموزشی است، آنان باید مثل سایر دانش‌آموزان از این آموزش‌های تلویزیونی بهره‌مند شوند. همچنین موضوعی دیگر، عدم برنامه‌ریزی برای پخش فیلم‌هایی با محتوای آموزشی، اخلاقی و ورزشی متناسب با سن و شأن نوجوانان دبیرستانی است» (کد ۴).

• عدم تربیت روانی: عدم توجه به برنامه‌های روان شناختی، مشاوره و پرورش تفکر خلاق، یکی از ضعف‌های محتوای برنامه‌های تلویزیون است که موجب عدم تربیت روانی می‌شود. «در برنامه‌های تلویزیون جای خالی برنامه‌های مشاوره تحصیلی و مشاوره خانوادگی به شدت دیده می‌شود. جوان و نوجوان امروزی نیازهای خاص و متفاوتی نسبت به دهه‌های قبل و نسل‌های قبلی خود دارد؛ روحیات و شرایط او متفاوت است. لازم به ذکر است که هزینه جلسات مشاوره و

انواع مشاوره‌های تحصیلی و روان‌شناختی واقعاً زیاد است و با گنجاندن در تلویزیون به نظر من، مردم و مخصوصاً نوجوانان می‌توانند جواب تعدادی از سؤالات و ابهامات تحصیلی و روان‌شناختی خود را بیابند» (کد ۱۷).

• عدم توجه به مهارت: به عقیده اکثر مشارکت‌کنندگان عدم توجه به آموزش سواد رسانه‌ای و مهارت‌آموزی از ضعف‌های برنامه‌های تلویزیون است. «تلویزیون ما در رابطه با آموزش الکترونیکی و آشناسازی دانش‌آموزان با چالش‌ها و آسیب‌های آن کمتر کار کرده است. رسانه ملی باید نحوه استفاده از آموزش‌های چندرسانه‌ای را برای دانش‌آموزان آموزش دهد. اکثر دانش‌آموزان ما، هم امکانات استفاده از نرم‌افزار و سخت‌افزار را ندارند و هم در حالت کلی بلد نیستند و مثلاً نمی‌توانند برای مشاهده کارنامه‌های الکترونیکی خودشان از سایت‌ها و فضای مجازی استفاده کنند. ما به آنها می‌گوییم برای مشاهده نمرات کارنامه خود وارد فلان سایت شوید ولی در عمل هم امکانات آن را ندارند و نمی‌توانند و بلد نیستند از آن استفاده کنند. از صداوسیما و برنامه‌های تلویزیون انتظار می‌رود در این جریان کمک کار باشند و فیلم‌های آموزشی را به‌صورت عمومی پخش کنند که هم والدین و هم دانش‌آموزان بتوانند با مشاهده آن، نحوه کار را یاد بگیرند» (کد ۶). «حلقه مفقوده‌ای در برنامه‌های صداوسیما وجود دارد به نام مهارت‌آموزی. در ایام کرونا که آموزش‌های مجازی و تلویزیونی رواج یافته، باز این مشکل وجود دارد. مهارت کار با ابزارآلات آچار، انبردست و یا حتی رایانه. الآن دانش‌آموزان ما حتی اسم ابزارآلات را نمی‌دانند این آموزش‌ها برای دانش‌آموزان بسیار خوب است، چون بعد از تحصیل هم می‌توانند در زندگی از آن استفاده کنند» (کد ۸).

۲- **چالش فرهنگی:** فرهنگ مقوله‌ای است که نقش حیاتی در ثبات و پویای و انسجام جامعه دارد. اهداف فرهنگی یکی از اهداف تربیتی نظام آموزشی است که با توجه به تجارب معلمان در اثر محتوای نامناسب شبکه‌های ماهواره‌ای و همچنین رواج تجمل‌گرایی در برنامه‌های تلویزیون، ممکن است دچار چالش شود.

• عدم تقویت غرور ملی: بنابر گفته مشارکت‌کنندگان، گرایش به ماهواره و عدم حفاظت از زبان گفتاری ملی در رسانه‌ها، از جمله چالش‌هایی است که عدم تقویت غرور ملی را به‌دنبال دارد. «برنامه‌های ماهواره‌ای برای کشور ایران و علی‌الخصوص برای نوجوانان و جوانان چشم‌انداز منفی و هدفدار دارند که در

پشت‌پرده برنامه‌ریزی‌هایی بر همین مبنا شده است. دانش‌آموزی که از ابزار ماهواره استفاده می‌کند، ناخودآگاه مانند شخصیت‌های آن رفتار می‌کند. این برنامه‌ها در طرز پوشش، رفتار و اخلاق تأثیر می‌گذارند. چندین نفر از دانش‌آموزان را می‌توانم مثال بزنم که در عرض چند سال کاملاً از لحاظ پوشش ظاهری تغییر کرده‌اند و در کل بر روی تحصیل و تربیت آنها اثر گذاشته است» (کد ۲). «شیوه صحبت کردن بازیگرها و یا مجری و تکیه کلام آنها بر دانش‌آموز تأثیر می‌گذارد. چون با آن نقش همزادپنداری پیدا می‌کنند و آن را الگو قرار می‌دهند، سعی می‌کنند مثل آنها شوند و از تکیه کلام‌های آنها استفاده کنند؛ این شخصیت‌ها و تکیه کلام‌ها، اگر مثبت باشند جای نگرانی ندارد ولی در غیراین‌صورت مشکل‌آفرین خواهند بود. دانش‌آموزی داشتم که حرفی را مدام تکرار می‌کرد که خوب نبود، ازش پرسیدم از کجا یاد گرفتی؟ گفت فلان نقش اصلی فیلم خیلی از این حرف استفاده می‌کند و من هم خوشم آمد، یاد گرفتم» (کد ۱۵).

• نهادینه کردن فرهنگ غربی: باتوجه به مجموع داده‌های جمع‌آوری‌شده تماشای برنامه‌های تلویزیون با محتوای ضعیف، ترویج و گسترش تجمل‌گرایی و فرهنگ غربی را در نوجوانان به‌دنبال دارد «تلویزیون باید در مورد آشنایی دانش‌آموزان با فرهنگ ایرانی بیشتر تلاش کند. برنامه‌هایی از تلویزیون پخش شود که فرهنگ‌های منطقه‌های مختلف کشور را نشان دهد و دانش‌آموزان را با آن آشنا کند. فرهنگ کشور ما خیلی غنی است و اگر به آن توجه شود، دیگر دانش‌آموزان به شبکه‌های ماهواره‌ای و غیراخلاقی گرایش پیدا نمی‌کنند» (کد ۲). «در برنامه‌های تلویزیون و فیلم‌ها و سریال‌ها متأسفانه به ثروت‌گرایی بسیار توجه می‌شود. آنچه ما در کلاس‌های تدریس می‌کنیم از اهمیت علم‌آموزی است و آنچه در تلویزیون گفته می‌شود و نمایش داده می‌شود، ثروت‌اندوزی است و از زندگی تجملی بیشتر نمایش داده می‌شود. تناقض زیادی بین گفته‌های معلمان با تلویزیون وجود دارد. فیلمی پخش می‌شود فردی به سر کار رفته است و درس خوانده، ثروتمند است و دغدغه‌خاطری ندارد، این کار دانش‌آموزان به‌سوی ثروت و تجمل‌گرایی می‌کشاند و از درس بیزار می‌کند» (کد ۷).

۳- چالش‌های اخلاقی - اعتقادی: اخلاق به‌عنوان مجموعه‌ای از صفات روحی و فطری انسان و اعتقاد تحت عنوان ایمان و باور درونی تعریف می‌شود. امروزه گسترش وسیع در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات با وجود مزایای فراوان،

چالش‌هایی اخلاقی و اعتقادی را هم به‌وجود آورده که زندگی آرام و فضیلت‌محور بشر را با تهدید روبه‌رو کرده است (ملکی و دیگران، ۱۴۰۰). در نظام آموزشی، آموزش و تقویت فضایل اخلاقی و اعتقادی یکی از اهداف تربیتی محسوب می‌شود که بنابر گفته مشارکت‌کنندگان با برنامه‌های نامناسب دچار چالش‌هایی شده است.

• فراموشی اعتقادات: با توجه به داده‌های جمع‌آوری‌شده، عادی شدن ارتباط نوجوانان با جنس مخالف یکی از چالش‌های برنامه‌هایی است که با محتوای نامناسب و اغلب در شبکه‌های ماهواره‌ای پخش می‌شوند. این قبیل برنامه‌ها با اعتقادات ما مغایرت دارد و موجب فراموشی اعتقادات می‌شود. «عادی‌نگاری روابط نامحرم با همدیگر در فیلم و سریال‌های ایرانی و بیشتر از آن در برنامه‌های ماهواره‌ای بسیار خطرناک است» (کد ۸). «ارتباط با جنس مخالف در فیلم و سریال‌های تلویزیون و ماهواره به نوعی تبلیغ‌شده و قبح آن خیلی کم شده است و به دور از فرهنگ غنی ما ایرانی‌ها می‌باشد. در فیلم می‌بینیم طرف با جنس مخالف دست می‌دهد به لباس و بدن او دست می‌زند، در ماشین به‌هم چسبیده‌اند. در برنامه‌های ایرانی و ماهواره‌ها بیشتر هستند حالا ما در مدرسه به دانش‌آموزان عکس این مطالب را می‌آموزیم و خواه‌ونا خواه دانش‌آموزان دچار تعارض می‌شوند» (کد ۹).

• هدایت نامناسب: خوب عمل نکردن تلویزیون در مسیر هدایت صحیح نوجوانان موجب الگوسازی نامناسب و عدم ایجادگرایش آنها به مسائل مذهبی می‌شود. «تماشای فیلم‌هایی با محتوای نامناسب مانند سرعت، هیجان و غیره در تلویزیون و ماهواره توسط نوجوانان موجب الگوپذیری نامناسبی در آنها می‌شود که تمایل دارند مانند فیلم‌ها دنبال موتورسواری و ماشین سواری پُرسرعت بروند. برخی در سنین پایین علاقه به ماشین سواری پیدا می‌کنند و مشکلاتی را به وجود می‌آورند و یا از پوشش و حرکات و رفتار موجود در فیلم‌ها پیروی می‌کنند که علاقه به درس خواندن را کاهش می‌دهد» (کد ۲۴). «فیلم‌هایی با محتوای دین و اسلام و مذهب مانند فیلم پیامبران و امامان و کارتون و انیمیشن‌ها در روحیه دانش‌آموزان و نوجوان واقعاً اثرات خوبی می‌گذارد و انتظار می‌رود صداوسیما به جای پخش فیلم و سریال‌های بی‌محتوا ایرانی و خارجی برای الگوپذیری نوجوانان و علاقه‌مند کردن آنها به مذهب و دین از این گونه فیلم‌ها استفاده کنند تا ارزش و اخلاق پیامبران در دانش‌آموزان ایجاد شود. سال قبل ما در مدرسه در نمازخانه فیلم‌های پیامبرانی مانند حضرت یوسف (علیه‌السلام) را پخش کردیم که استقبال دانش‌آموزان از آن خیلی خوب

بود و آرامش در آنها به وضوح دیده می‌شد دانش‌آموزان خودشان می‌گفتند که دفعه بعد هم از این فیلم‌ها پخش کنید» (کد ۹).

۴- **ناهنجاری‌های اجتماعی:** هنجارها نقش مهمی در تنظیم و نحوه تعامل و رفتار افراد در اجتماع را دارند (Pehar et al., 2020). با وجود تلاش‌های نظام آموزشی برای جامعه‌پذیر کردن دانش‌آموزان، همواره مقاومت‌هایی از طرف دانش‌آموزان صورت می‌گیرد. علاوه بر خانواده، مدرسه و همسالان، رسانه‌ها به‌عنوان عاملی مهم نقش پُررنگی در جامعه‌پذیری نوجوانان و جوانان دارند و بر مدل‌های رفتاری، استقرار سبک‌های زندگی و شکل‌گیری ارزش‌های آنان تأثیر دارند (Radovic et al., 2021). بر اساس مصاحبه‌های صورت‌گرفته محتوای نامناسب برنامه‌های تلویزیون در تضعیف بنیان خانواده و ایجاد بی‌انضباط در اجتماع نقش مهمی دارد.

- تضعیف بنیان خانواده: با توجه به دیدگاه مشارکت‌کنندگان مهم‌ترین عامل ایجاد ضعف در بنیان خانواده، برنامه‌های ماهواره‌ای با محتوای نامناسب است. «فیلم‌ها و برنامه‌های ماهواره، شاید بر اساس فرهنگ کشوری که آن برنامه را می‌سازد، باشد ولی این فیلم‌ها برای جامعه ما بسیار مضر است. این فیلم‌ها با فرهنگ غنی ما در تضاد است. در کشور ما خانواده و احترام در بین اعضای خانواده مهم است. متأسفانه در برخی فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی تأثیر رسانه‌های غربی دیده می‌شود و احترام به ارزش‌ها فراموش می‌شود» (کد ۲۳).

- عدم توجه به گسترش نظم: با توجه به نظرات معلمان، عدم توجه برنامه‌های تلویزیون به رعایت نظم و انضباط در اجتماع، موجبات گسترش بی‌نظمی را فراهم می‌آورد. «احترام به قوانین در برنامه‌های تلویزیونی با پخش فیلم‌هایی که در آن قوانین نقض می‌شود به‌عنوان مثال از چراغ قرمز عبور می‌کنند، با سرعت حرکت می‌کنند و سبقت می‌گیرند تأثیرات منفی دارد. ما در مدرسه به دانش‌آموزان احترام به قانون را می‌آموزیم. تلویزیون این زحمات ما را با پخش برخی فیلم‌ها به باد می‌دهد» (کد ۳). «چرا در فیلم‌های ما باید شخصیت داستان، زباله را از ماشین بیرون بیندازد، در جنگل آتش روشن کند، تلویزیون باید رفتارهای صحیح را در فیلم‌ها نشان بدهد. این برنامه‌ها در دانش‌آموزان تأثیر مخرب می‌گذارد» (کد ۲۲).

- عدم توجه به سلامت: عدم توجه برنامه‌های تلویزیون به سلامت جامعه، مشکلات تربیتی زیادی را به‌دنبال دارد. «بحث مغفول ماندن حوزه تربیت بدنی و توجه به سلامتی دانش‌آموزان، مسئله بسیار مهمی است حتی در شرایط کرونایی هم برنامه‌ای از تلویزیون به بحث مهم درس تربیت بدنی نپرداخت. مسئولان تلویزیون

فکر می‌کنند که با پخش فوتبال می‌توانند دانش‌آموزان را به ورزش علاقه‌مند کنند درحالی‌که این برنامه‌ها بیشتر حالت سرگرمی دارند. برنامه‌هایی باید در تلویزیون ساخته و پخش شود که ورزش کردن را به دانش‌آموزان بیاموزد و اصول آن را معرفی کند» (کد ۱). «وجود ناهم‌سویی بین آنچه در مدرسه به دانش‌آموزان تدریس می‌شود و آنچه دانش‌آموز در تلویزیون می‌بیند، یکی از چالش‌های مهم است. مثلاً استفاده از کودکان و نوجوانان در تبلیغات مواد غذایی مضر و بی‌فایده در تلویزیون (پیام‌های بازرگانی). در مدرسه به دانش‌آموزان گفته می‌شود که چیپس و پفک ضرر دارند، درحالی‌که تلویزیون آنها را با رنگ و بوی خاصی به نمایش می‌گذارد و وقتی به دانش‌آموز می‌گوییم که از این نخور، می‌گوید اگر بد است چرا در تلویزیون یا در فیلم می‌خورند؟! اگر قرار است چیزی به‌عنوان فرهنگ و ارزش جا بیفتد فقط نباید در مدرسه آموزش داده شود و باید سایر نهادهای فرهنگی مثل صداوسیما هم آن را برنامه‌ریزی و اجرا کند و مکمل آموزش و پرورش باشند. تلویزیون و مدرسه و در کل همه جامعه در قبال آموزش و سلامت بچه‌ها مسئولیت دارند و باید با همدیگر همکاری کنند» (کد ۱۵).

نتیجه‌گیری

دانش‌آموزان روزانه با اشکال مختلف رسانه‌های جمعی در تماسند که علاوه بر کارکردهای هنری و سرگرمی دارای تأثیرات رفتاری و اجتماعی بر مخاطب هستند. در بین رسانه‌های جمعی تلویزیون ابزاری قدرتمند در شکل‌گیری اهداف تحصیلی و تربیتی می‌باشد. اگرچه از تلویزیون می‌توان به‌عنوان برنامه درسی پنهان، برای ایفای نقشی بی‌نظیر در ارتقای آموزش و پرورش استفاده کرد ولی محتوای برنامه‌ها اگر مناسب دانش‌آموزان نباشد و با اهدافی که تحت عنوان برنامه درسی رسمی در مدارس آموخته می‌شود در تضاد باشد، قطعاً اهداف تربیتی نظام آموزشی را با چالش‌هایی روبه‌رو می‌کند؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی چالش‌های برنامه‌های تلویزیون به‌عنوان برنامه درسی پنهان در تحقق اهداف تربیتی نظام آموزشی از دیدگاه معلمان مدارس بود. در این پژوهش کدهای به‌دست آمده از متن مصاحبه‌ها در قالب چهار مضمون اصلی (چالش علمی - آموزشی، چالش فرهنگی، چالش اخلاقی - اعتقادی و ناهنجاری اجتماعی) و یازده مضمون فرعی مورد بررسی قرار گرفت.

اولین مضمون اصلی چالش علمی - آموزشی بود، بر اساس تجربیات معلمان عدم توجه به اهداف علمی و آموزشی در تلویزیون، اهداف نظام آموزشی را در بعدهای

انگیزش در تحصیل، عدالت آموزشی در بین گروه‌ها و پایه‌های تحصیلی، تربیت روانی و توجه به مهارت‌ها با چالش‌هایی مواجه کرده است. یافته‌های این بخش از پژوهش با مطالعات (Borzekowski, 2018; Ahinda et al., 2011؛ رئیسی آهوان و دیگران، ۱۴۰۰) همسو بود. بنابراین می‌توان بیان کرد که در عصر حاضر آموزش تنها در انحصار مدارس نیست بلکه برنامه‌های تلویزیونی نیز به‌عنوان یک ابزار آموزشی در این زمینه می‌توانند نقش مهمی ایفا کنند که اگر نتواند بر موانع یادگیری غلبه کند؛ اهداف نظام آموزشی را با چالش مواجه می‌کند.

چالش فرهنگی یکی دیگر از مضامین استخراجی بود. بر اساس دیدگاه مشارکت‌کنندگان محتوای برنامه‌های تلویزیون و اغلب محتواهای نامناسب شبکه‌های ماهواره می‌تواند زمینه تضعیف غرور ملی و نهادینه شدن فرهنگ غربی را در بین نوجوانان به‌وجود آورد. نتایج این بخش از پژوهش با یافته‌های (Thoumrungroje, 2014; Radovic et al., 2021؛ مه‌دوی و دیگران، ۱۳۹۹) همسو بود. در تبیین یافته‌های این بخش می‌توان بیان کرد که دسترسی نوجوانان به شبکه‌های ماهواره‌ای و گرایش به این شبکه‌ها موجب می‌شود که فرهنگ‌های غربی که مورد تأیید اهداف آرمانی ما نیستند، موردتوجه دانش‌آموزان قرار بگیرند و اهداف تربیتی را با چالش روبه‌رو کنند. پاسداری نکردن از زبان فارسی و به‌کارگیری زبان گفتاری نامناسب در برنامه‌ها، موجب می‌شود دانش‌آموزان از طرز صحبت و بیان کلمات در فیلم‌ها و مجموعه‌های تلویزیونی الگوبرداری کنند که به مرور این صحبت‌ها در بین همه رواج پیدا می‌کند و به یک فرهنگ تبدیل می‌شود. فیلم‌ها، مجموعه‌ها و برنامه‌های تلویزیونی با نشان دادن تجمل‌گرایی و عدم صبر و قناعت، و رواج مصرف‌گرایی موجب نهادینه کردن فرهنگ غربی در جامعه و به وجود آمدن مشکلاتی برای خانواده‌ها و جامعه می‌شوند.

مضمون استخراجی دیگر چالش اخلاقی - اعتقادی بود. باتوجه به مصاحبه‌های صورت‌گرفته چالش اخلاقی و اعتقادی حاصل از برنامه‌های تلویزیونی به‌عنوان برنامه درسی پنهان موجب فراموشی اعتقادات و هدایت نادرست در دانش‌آموزان می‌شود. این نتایج با پژوهش‌های (Radovic et al., 2021; Yoziyeva, 2021؛ علیدادی و الیاسی، ۱۳۹۸ و احمدی و دیگران، ۱۳۹۶) همسو است. فرهنگ جامعه ما از اعتقادات سرچشمه می‌گیرد و نمی‌توان اهمیت آن را نادیده گرفت. غفلت رسانه‌ها از آموزش صحیح مفاهیم اخلاقی و اعتقادی و الگوسازی نادرست در نسل جوان و نوجوان، می‌تواند جامعه را با مشکلات اخلاقی و رفتاری روبه‌رو کند و متأسفانه گسترش شبکه‌های ماهواره‌ای با محتواهای نامناسب نیز بر این مشکل می‌افزاید.

ناهنجاری‌های اجتماعی آخرین مضمون به‌دست آمده از بررسی تجارب معلمان بود. یافته‌ها نشان داد که آسیب‌های رسانه و برداشت نامطلوب دانش‌آموزان از محتواهای برنامه‌های تلویزیون و شبکه‌های ماهواره‌ای موجب تضعیف بنیان خانواده، ترویج بی‌نظمی، رفتارهای نامناسب و تغییر ارزش‌ها می‌شود. نتایج این بخش از پژوهش با پژوهش‌های احمدی و دیگران (۱۳۹۶)، علیدادی و الیاسی (۱۳۹۸) و نوروزی چگینی و دیگران (۱۳۹۷) همسو بود. در تبیین یافته‌های این بخش می‌توان بیان کرد که برنامه‌هایی با محتوای ضعیف عامل مهمی در جهت تخریب شخصیت نوجوان است. این برنامه‌ها با ترویج هنجارهای متعارض با هنجارهای فرد و جامعه، زمینه را برای بروز رفتارهای نامناسب و خلاف ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، مدرسه و خانواده فراهم می‌کنند. بنابراین برنامه‌های تلویزیونی که موردتوجه قشر جوان و نوجوان است، باید نشان‌دهنده نظم و انضباط در جامعه و ارزش‌های موجود در خانواده باشند و در راستای مدارس با آموزش این مفاهیم، زمینه رشد جامعه را فراهم آورند.

در یک نتیجه‌گیری کلی در ارتباط با برنامه‌های تولید شده در رسانه ملی می‌توان بیان کرد که برنامه‌های تلویزیون، مجموعه‌ای از برنامه‌های آموزشی، فرهنگی، اخلاقی، اعتقادی و اجتماعی هستند که با محتواهای مختلف از جمله سرگرمی، تفریحی، علمی و یا فیلم و مجموعه تلویزیونی برای مخاطب تهیه می‌شوند. یکی از مخاطبان اصلی این برنامه‌ها دانش‌آموزان هستند که سرمایه‌های آینده جامعه می‌باشند؛ بنابراین در تولید هر یک از برنامه‌ها باید به تأثیرات آن بر دانش‌آموز توجه داشت. در هر جامعه‌ای برنامه‌های تلویزیون می‌توانند زمینه آموزش در حوزه‌های مختلف را برای افراد آن جامعه ایجاد کنند هر چند این آموزش‌ها متفاوت از آموزش‌های رسمی می‌باشند؛ اما تا حد زیادی در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان تأثیرگذارند. بنابراین ضرورت این امر می‌طلبد که مسئولان صداوسیما جهت تهیه محتوای برنامه‌ها با مشورت مسئولان مربیان آموزش و پرورش در جهت تحقق اهداف آموزش و پرورش که همان اهداف غایی جامعه است، گام بردارند. ضروری است متولیان تهیه برنامه‌های تلویزیونی در تهیه برنامه‌های آموزشی به مسئله هدایت تحصیلی و نشان دادن اهمیت رشته علوم انسانی و رشته‌های فنی و حرفه‌ای که کمتر به آنها پرداخته می‌شود، توجه کنند و به دانش‌آموزان مناطق محروم و کمبود امکانات آموزشی آنها، توجه ویژه انجام دهند. به نوجوانان به دلیل حساسیت سن آنها بیشتر توجه کنند و برنامه‌های مخصوص آنها تولید کنند و در همین راستا به تولید برنامه‌های روان‌شناختی و روان‌شناسی به‌خصوص در زمینه نحوه تربیت کودکان و نوجوانان توجه شود و حتی شبکه‌ای

مخصوص این آموزش این مطالب ایجاد شود. همچنین توصیه می‌شود مسئولین صداوسیما در تهیه برنامه‌های فرهنگی به تولید برنامه‌های متنوع و شاد جهت جلوگیری از گرایش به ماهواره در نوجوانان و جوانان توجه کنند. حفاظت از زبان گفتاری ملی را مورد توجه قرار دهند و در فیلم‌ها و مجموعه‌ها با زبان گفتاری فارسی صحیح صحبت شود. به جلوگیری از ترویج فرهنگ غربی توجه کنند و بر اساس فرهنگ ملی برنامه تولید کنند. به جلوگیری از شکل‌گیری فرهنگ تجمل‌گرایی توجه داشته و از مکان‌های ساده که به زندگی مردم عادی نزدیک‌تر است استفاده کنند.

جهت کاهش اثرات سو برنامه‌های ماهواره‌ای اساسی‌ترین فعالیت، آموزش و تعمیق تفکر انتقادی در بین دانش‌آموزان و آموزش سواد رسانه‌ای جهت کاهش اثرات مخرب این برنامه‌ها است که غالباً در تقابل با برنامه‌های درسی مصوب نظام آموزشی است. همچنین استفاده از رویکرد اقناعی در ارتباط با اهداف برنامه‌های درسی نظام آموزشی برای دانش‌آموزان است. نظر به رقابت برنامه‌های تلویزیونی تولید شده توسط رسانه ملی و شبکه‌های ماهواره‌ای آنچه بیش از پیش اهمیت خود را نشان می‌دهد توجه به تولید محتوای غنی در ارتباط با تربیت رسانه‌ای نوجوانان، جامعیت‌بخشی به تولید برنامه‌های مختلف به‌طوری‌که سلاقی گروه‌های مختلف در آن لحاظ شده باشد.

در ارتباط با محدودیت‌های پژوهش می‌توان به عدم دسترسی آسان به معلمان با توجه شیوع بیماری کرونا و تعطیل بودن مدارس اشاره کرد. همچنین عدم دسترسی به تجارب مدیران، معاونان و مشاوران مدارس برای رسیدن به اطلاعات عمیق‌تر یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. براساس یافته‌های پژوهش به مسئولان صداوسیما پیشنهاد می‌شود که با تهیه برنامه‌های متنوع و جذاب در ارتباط با مسائل فرهنگی و اخلاقی - اعتقادی زمینه گرایش به برنامه‌های ماهواره را در مخاطبان کاهش دهند. همچنین پیشنهاد می‌شود که مسئولان صداوسیما با مشورت مسئولان و مربیان آموزش و پرورش به تهیه برنامه‌هایی با اهداف علمی و آموزشی بپردازند. در محتوای برنامه‌های خود توجه به اهمیت بنیان خانواده و رعایت هنجارها در جامعه را در اولویت قرار دهند. گذشته از این به معلمان و اولیای دانش‌آموزان هم پیشنهاد می‌شود در آموزش‌های خود، نحوه استفاده درست از تلویزیون را به دانش‌آموزان و فرزندان خود بیاموزند. به پژوهشگران آتی نیز پیشنهاد می‌شود که به بررسی تجارب زیسته خانواده‌ها و دانش‌آموزان در ارتباط با چالش‌های برنامه‌های تلویزیون بپردازند همچنین پژوهشگران آتی می‌توانند اثربخشی آموزش انواع مهارت‌های مفید در دانش‌آموزان را از طریق رسانه‌های جمعی و با توجه به موقعیت مکانی، فرهنگی و نگرش منطقه‌ای مورد بررسی قرار دهند.

فهرست منابع

- احمدی، حبیب؛ عباسی شوازی، محمدتقی؛ یادگاری، رامین و کرمی، فرشاد (۱۳۹۶). مطالعه رابطه بین استفاده از رسانه‌های مدرن و تمایل به بزهکاری در بین نوجوانان دانش‌آموز (مطالعه دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر بستک). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۴(۶)، ۵۳-۷۰.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱). *تهدید نرم: رویکرد اسلامی*. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- افخمی، حسینعلی (۱۳۹۷). آموزش کارکرد پنهان رسانه‌ها. *سالنامه رشد*، ۱۲(۱۱)، ۱۳۲-۱۳۹.
- ایزدی، صمد؛ شارع‌پور، محمود و قربانی قهرمان، راضیه (۱۳۸۸). بررسی نقش برنامه درسی پنهان در ایجاد نگرش به اقتدار، تقویت هویت ملی و جهانی‌شدن (مورد مطالعه: دانش‌آموزان مدارس متوسطه). *فصلنامه مطالعات ملی*، ۱۰(۳۹)، ۱۰۹-۱۳۶.
- بشیر، حسن و حاتمی، امیر (۱۳۹۶). بررسی نقش آگهی‌های بازرگانی تلویزیون در ترویج سبک زندگی مطالعه موردی: آگهی‌های بازرگانی شبکه جم در زمستان ۱۳۹۴. *مطالعات بین‌رشته‌ای در رسانه و فرهنگ*، ۷(۲)، ۲۳-۴۶.
- بهارلو نژاد، عبدالاحد (۱۳۹۰). *فقدان نظام هویت ملی؛ آثار و پیامدهای آن*. تهران: مؤسسه مطالعات ملی.
- پوراصغر، نصیبه و سرمدی، محمدرضا (۱۳۹۹). *نقش تربیتی رسانه‌ها در تعلیم و تربیت معاصر بر مبنای دیدگاه فلسفی پست مدرنیسم*. یازدهمین کنفرانس یادگیری الکترونیکی ایران، پژوهشکده آموزش باز و راه دور، ایران.
- پورمراد حامد و محمودنیا، علیرضا (۱۳۹۹). *فلسفه رسانه و نقش آن در تربیت اجتماعی با تأکید بر نظریه دریافت*. *پژوهش‌های تربیتی*، ۷(۴۱)، ۱-۲۳.
- جوادپور، محمد و رحیمی، بهروز (۱۳۹۵). *رتبه‌بندی مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان از دیدگاه دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی*. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۷(۱۴)، ۱۳۱-۱۵۶.
- خواجه ثیان، داتیس؛ فرهنگی، علی‌اکبر؛ هادوی‌نیا، عباس (۱۳۸۷). *طراحی مدل تعاملی مدیریت رسانه و فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی*. *پژوهش‌های ارتباطی*، ۱۶(۶۰)، ۱۱-۳۶.

خیامی، عبدالکریم؛ حسینی، سید جمال‌الدین و عباد اردستانی، لیلا (۱۴۰۰). شناسایی مسائل صداوسیما در سیاست‌گذاری برای تعامل با رسانه‌های جدید. *دین و ارتباطات*. ۲۸ (۶۰)، ۴۵۹-۴۷۹.

دهشیری، محمدرضا (۱۳۸۰). جهانی شدن و هویت ملی. *فصلنامه مطالعات ملی*، ۲ (۵)، ۷۱-۱۰۰.

رئییسی آهوان، یعقوب؛ شیخی فینی، علی اکبر و زینلی‌پور، حسین (۱۴۰۰). مطالعه تأثیر مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان بر نگرش شناختی یادگیری دانش‌آموزان دبیرستان. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱ (۲۴)، ۱۱-۱۹.

سعادت سیرت، ناهید. (۱۳۹۸). الگوپذیری تربیتی کودکان در بررسی محتوایی سریال‌های انیمیشنی کودک تلویزیون، *فصلنامه علوم خبری*، ۸ (۳۱)، ۱۱۱-۱۴۰.

ضیایی‌پرور، حمید (۱۳۸۷). *جنگ نرم، جلد دوم (ویژه جنگ رسانه‌ای)*. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.

عابدی، احمد و تاجی، مریر (۱۳۸۰). نقش برنامه درسی پنهان مدارس در شکل‌گیری شخصیت و رفتار دانش‌آموزان. *فصلنامه آموزه*. ۹ (۱)، ۲۵-۴۷.

عبادی، سید حسین (۱۳۹۶). برنامه‌درسی پنهان: چالشی پیدا یا فرصتی ناپیدا؟! *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۴ (۵۲)، ۳۵-۴۶.

علیدادی، زهرا و الیاسی، امیر (۱۳۹۸). نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بر وقوع جرایم اجتماعی، اخلاقی، خانوادگی و راهکارهای پیشگیری از آن. *سومین همایش ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی ایران*، تهران.

غربا، مبینا؛ دهباشی، اکرم و رحیمی، حمید (۱۳۹۷). گسست آموزشی: فاصله برنامه درسی قصد شده و کسب شده در نظام آموزش عالی ایران. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*. ۹ (۱۷)، ۱۱-۹۳.

قاسمی‌هنر، زهره (۱۳۹۹). ارتباط برنامه درسی پنهان با اهمال‌کاری تحصیلی، روحیه علمی و عملکرد تحصیلی در بین دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز تهران جنوب). *فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری*، ۲ (۲)، ۷-۳۴.

کشاورز، مصطفی؛ میرزایی، سروناز و محمدجانی، اسماعیل (۱۳۹۷). *بلوغ و بحران هویت در دوران نوجوانی و نقش آن در دوست‌یابی*. اولین همایش ملی هویت کودکان ایران اسلامی در دوره پیش دبستانی، وزارت آموزش و پرورش، ایران، یزد.

ملکی، داوود؛ ایرانیان، احسان و احمدی، محمدرضا (۱۴۰۰). نگرش نو به آموزه‌های اخلاقی قرآن در مواجهه با چالش‌های اخلاقی حوزه کلان داده‌ها. *دوفصلنامه علمی قرآن و علم*، ۱۵ (۲۸)، ۱۱۲-۱۴۶.

مهدوی، مطهره؛ مهدوی نفت چالی، عباس و برزگر، مهدی (۱۳۹۹). بررسی تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای بر ارتکاب جرایم اخلاقی در شهرستان سواد کوه. *نشریه علمی دانش انتظامی مازندران*، ۱۳۹۹ (۴۲)، ۴۱-۶۰.

ناجی، مرتضی (۱۳۸۰). *چشم‌اندازی به ابعاد فرهنگی اجتماعی حاصل از ارسال و دریافت مستقیم برنامه‌های ماهواره‌ای (بخش مستقیم برنامه‌های ماهواره‌ای در قرن بیست و یکم)*. تهران: سروش.

نوروزی چگینی، بهزاد؛ شیخی فینی، علی‌اکبر؛ زارعی، اقبال و عصاره، علیرضا (۱۳۹۷). تبیین اثر برنامه درسی پنهان بر انضباط دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۵ (۵۹)، ۷۵-۹۴.

نوروزی چگینی، بهزاد؛ شیخی فینی، علی‌اکبر؛ زارعی، اقبال و عصاره، علیرضا (۱۳۹۷). تبیین اثر برنامه درسی پنهان بر انضباط دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۵ (۵۹)، ۷۵-۹۴.

هاشمی، سید احمد و خدابخشی صادق‌آبادی، فاطمه (۱۳۹۶). برنامه درسی پنهان و نقش آن در مدارس. *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۲ (۸)، ۲۸-۴۲.

References:

- Ahinda, A. A., Murundu, Z. O., Okwara, M. O., Odongo, B. C., & Okutoyi, J. (2011). *Effects of television on academic performance and languages acquisition of pre-school children*.
- Aley, M., Hahn, L., Tamborini, R., Goble, H., Zhang, L., Grady, S. M., & Baldwin, J. (2021). What does television teach children? Examining the altruistic and egoistic lessons in children's educational television. *Communication Reports*, 1-14.
- Alsubaie, M. A. (2015). Hidden curriculum as one of current issue of curriculum. *Journal of Education and practice*, 6(33), 125-128.
- Borzekowski, D. L. (2018). A quasi-experiment examining the impact of educational cartoons on Tanzanian children. *Journal of applied developmental psychology*, (54), 53-59.
- Eun, B. (2016). Equipping every student with psychological tools: a Vygotskian guide to establishing the goals of education. *European journal of psychology of education*, 31(4), 613-627.
- Evans, C. A., Jordan, A. B., & Horner, J. (2011). Only two hours? A qualitative study of the challenges parents perceive in restricting child

- television time. *Journal of Family Issues*, 32(9), 1223-1244.
- Gunawan, I., Kusumaningrum, D. E., Triwiyanto, T., Zulkarnain, W., & Nurabadi, A. (2018, October). Hidden Curriculum and its Relationship with the Student Character Building. In *3rd International Conference on Educational Management and Administration (CoEMA 2018)*. Atlantis Press.
- Gunio, M. J. (2021). Determining the influences of a hidden curriculum on students' character development using the Illuminative Evaluation Model. *Journal of Curriculum Studies Research*, 3(2), 194-206.
- Hassan, A., & Daniyal, M. (2013). Impact of television programs and advertisements on school going adolescents: a case study of Bahawalpur city, Pakistan. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy*, 7(1), 26-37.
- Klein, P., & Westcott, M. R. (1994). The changing character of phenomenological psychology. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 35(2), 133-158.
- Neve, H. (2021). Researching the informal and hidden curriculum. In *How To Do Primary Care Educational Research* (pp. 167-172). CRC Pres.
- Neve, H., & Collett, T. (2018). Empowering students with the hidden curriculum. *The clinical teacher*, 15(6), 494-499.
- Pehar, L., Corkalo Biruški, D., & Pavin Ivanec, T. (2020). The role of peer, parental, and school norms in predicting adolescents' attitudes and behaviours of majority and different minority ethnic groups in Croatia. *Plos one*, 15(1), e0227512.
- Radović, V., Ljajić, S., & Dojčinović, M. (2021). *Media Paradigms and Programmed Code of Values Orientation in Adolescence*.
- Thoumrungroje, A. (2014). The influence of social media intensity and EWOM on conspicuous consumption. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (148), 7-15.
- Villani, S. (2001). Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research. *Journal of the American Academy of child & adolescent psychiatry*, 40(4), 392-401.
- Yoziyeva, U. L. (2021). The Role and Role of The Media In The Formation Of The Natural Scientific World Of Preschool Children. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(7), 963-967.
- Zou, T. X., Chu, B. C., Law, L. Y., Lin, V., Ko, T., Yu, M., & Mok, P. Y. (2020). University teachers' conceptions of internationalisation of the curriculum: A phenomenographic study. *Higher Education*, 80(1), 1-20.

Reference

- Afkhami, H.A. (2018). Education: The hidden function of the media. Almanac of Roshd. 12(11), 132-139. (In Persian)
- Ahinda, A. A., Murundu, Z. O., Okwara, M. O., Odongo, B. C., & Okutoyi, J. (2011). Effects of television on academic performance and languages acquisition of pre-school children.
- Ahmadi, H., Abbasishavazi, M., Yadegari, R., & Karami, F. (2017). The Study of Relationship between Modern Media Usage and Tendency to Delinquency: (Case Study: High School Students in Bastak City). Strategic Research on Social Problems in Iran, 6(4), 53-70. doi: 10.22108/ssoss.2017.102725.1046. (In Persian)
- Alagheband, A. (2004). Sociology of Education. Tehran: Rovin. (In Persian)
- Aley, M., Hahn, L., Tamborini, R., Goble, H., Zhang, L., Grady, S. M., & Baldwin, J. (2021). What does television teach children? Examining the altruistic and egoistic lessons in children's educational television. Communication Reports, 1-14.
- Alidadi, Z., Eliasi, A., (2019). The role of Persian language satellite networks on the occurrence of social, moral, and family crimes and their prevention strategies. The 3rd National Conference on Sustainable Development Strategies in Educational Sciences and Psychology, Tehran. (In Persian)
- Alsubaie, M. A. (2015). Hidden curriculum as one of current issue of curriculum. Journal of Education and practice, 6(33), 125-128.
- Baharlunezhad, A. (2011). The lack of a national identity system; Its effects and consequences. Tehran: Institute of National Studies. (In Persian)
- bashir, H., & Haatami, A. (2018). Study the role of TV commercials on lifestyle Case study: GEM TV commercials in winter 1394. Interdisciplinary Studies in Media and Culture, 7(2), 23-46. (In Persian)
- Borzekowski, D. L. (2018). A quasi-experiment examining the impact of educational cartoons on Tanzanian children. Journal of applied developmental psychology, (54), 53-59.
- Dehshiri, M. R. (2000). Globalization and National Identity. National Studies Journal, 2(5), 71-100. (In Persian)
- ebadi, S. H. (2017). Hidden curriculum: an apparent challenge or an unexplored. Research in Curriculum Planning, 14(52), 35-46. (In Persian)
- Eftekhari, A. (2013). Soft threat: an Islamic approach. Tehran: institute for social and cultural studies. (In Persian)
- Eun, B. (2016). Equipping every student with psychological tools: a Vygotskian guide to establishing the goals of education. European journal of psychology of education, 31(4), 613-627.
- Evans, C. A., Jordan, A. B., & Horner, J. (2011). Only two hours? A qualitative study of the challenges parents perceive in restricting child television time. Journal of Family Issues, 32(9), 1223-1244.

- Ghasemi Honar, Z,. (2020). The relationship between hidden curriculum and academic procrastination, academic spirit and academic performance among students (case study: students of Payam Noor University, South Tehran Center). *Quarterly Journal of Studies and Research in Behavioral Sciences*, 2(2): 34-7. (In Persian)
- Ghoraba, M., dehbashi, A., & rahimi, H. (2018). Educational Gap: The Break between the Intended and Learned Curriculum in Iran's Higher Education System. *Journal of higher education curriculum studies*, 9(17), 93-114. (In Persian)
- Gunawan, I., Kusumaningrum, D. E., Triwiyanto, T., Zulkarnain, W., & Nurabadi, A. (2018, October). Hidden Curriculum and its Relationship with the Student Character Building. In *3rd International Conference on Educational Management and Administration (CoEMA 2018)*. Atlantis Press.
- Gunio, M. J. (2021). Determining the influences of a hidden curriculum on students' character development using the Illuminative Evaluation Model. *Journal of Curriculum Studies Research*, 3(2), 194-206.
- Hashemi, S, A., Khodabakhshi Sadeghabadi, F,. (2017). Hidden curriculum and its role in schools. *Recent Advances in Behavioral Sciences*. 2 (8): 28-42. (In Persian)
- Hassan, A., & Daniyal, M. (2013). Impact of television programs and advertisements on school going adolescents: a case study of Bahawalpur city, Pakistan. *Bulgarian Journal of Science and Education Policy*, 7(1), 26-37.
- Izadi, S., Sharepour, M., & Ghorbanie Ghahraman, R. (2009). A Survey of the Role Hidden Curriculum in the Formation of Atitude Toward Authority, National Identity and Globalization (Case Study: Secondary School Students). *National Studies Journal*, 10(39), 109-136. (In Persian)
- Javadipor, M., & Rahimi, B. (2017). Ranking Hidden Curriculum Components: the Viewpoint of Students Studying at Faculty of Education and Psychology of Shahid Beheshti University. *Journal of higher education curriculum studies*, 7(14), 131-156. (In Persian)
- Keshavarz, M., Mirzaei, S., Mohammadjani, E,. (2018). Maturity and identity crisis in adolescence and its role in dating. The first national conference on the identity of Iranian Islamic children in preschool, Ministry of Education, Iran, Yazd. (In Persian)
- Khajeheian, D., Farhangi, A. A., & Hadaviniya, A. (2009). Designing Interactive Model of Media Management Using Modern Information and Communication Technologies. *Communication Research*, 16(60), 11-36. doi: 10.22082/cr.2009.23869. (In Persian)
- Khayami, A., Hoseiny, S. J., & Ebad Ardestani, L. (2022). Knowing broadcasting (IRIB) issues in policy for corporation with new media. *Religion & Communication*, 28(60), 479-459. doi: 10.30497/rc.2022.76096. (In Persian)

- Klein, P., & Westcott, M. R. (1994). The changing character of phenomenological psychology. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 35(2), 133-158.
- Mahdavi, M., Mahdavi Naftchali, A., Barzgar, M., (2020). Investigating the effect of satellite networks on the commission of moral crimes in Sawad Koh city. *Scientific Journal of Police Science*, Mazandaran, 2019(42), 41-60. (In Persian)
- Maleki, D., Iranian, E., Ahmadi, M. (2022). A new attitude to the moral teachings of the Qur'an in the face of ethical challenges in the field of big data. *Bi-quarterly scientific journal of Qur'an and Science*, 15(28), 112-146. (In Persian)
- Naji, M., (2001). A perspective on social cultural dimensions resulting from direct transmission and reception of satellite programs (direct broadcasting of satellite programs in the 21st century). Tehran: Soroush. (In Persian)
- Neve, H. (2021). Researching the informal and hidden curriculum. In *How To Do Primary Care Educational Research* (pp. 167-172). CRC Pres.
- Neve, H., & Collett, T. (2018). Empowering students with the hidden curriculum. *The clinical teacher*, 15(6), 494-499.
- Noruzi Chegini, B., Sheikhi Fini, A. A., Zarei, E., & Assare, A. (2018). Explanation of the impact of hidden curriculum on discipline of primary school students. *Research in Curriculum Planning*, 15(59), 75-94. doi: 10.30486/jsre.2018.545144. (In Persian)
- Pehar, L., Corkalo Biruški, D., & Pavin Ivanec, T. (2020). The role of peer, parental, and school norms in predicting adolescents' attitudes and behaviours of majority and different minority ethnic groups in Croatia. *Plos one*, 15(1), e0227512.
- Pehar, L., Corkalo Biruški, D., & Pavin Ivanec, T. (2020). The role of peer, parental, and school norms in predicting adolescents' attitudes and behaviors of majority and different minority ethnic groups in Croatia. *Plos one*, 15(1), e0227512.
- Pourmorad, H., mahmoudnia, A. (2020). The philosophy of media and its role on the social education with emphasis on the "reception" theory. *Journal of Educational Research*; 7 (41) :1-23 URL: <http://erj.khu.ac.ir/article-1-870-fa.html>. (In Persian)
- Purasghar, N., Sarmadi, M. R. (2020). The educational role of the media in contemporary education based on the philosophical perspective of postmodernism. The 11th Iran E-Learning Conference. Research Institute of Open and Distance Education, Iran. (In Persian)
- Radović, V., Ljajić, S., & Dojčinović, M. (2021). Media Paradigms and Programmed Code of Values Orientation in Adolescence.
- Raissi Ahvan, Y., Sheikhe Fini, A. A., & Zainalipor, H. (2022). The impact of the hidden curriculum components on cognitive characteristics of high school students' learning. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 24(1), 11-19. doi: 10.22038/jfmh.2022.19442. (In Persian)

- saadat sirat, N. (2019). Pedagogical Modeling of Children in the Study of the Content of Television Child Animation Series. News Science, 8(31), 111-140. (In Persian)
- Thoumrungroje, A. (2014). The influence of social media intensity and EWOM on conspicuous consumption. Procedia-Social and Behavioral Sciences, (148), 7-15.
- Villani, S. (2001). Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research. Journal of the American Academy of child & adolescent psychiatry, 40(4), 392-401.
- Yoziyeva, U. L. (2021). The Role and Role of The Media In The Formation Of The Natural Scientific World Of Preschool Children. Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT), 12(7), 963-967.
- Ziaiparvar, H. (2008). Soft War, the second volume (special media war). Tehran: Abrar Contemporary International Studies and Research Institute. (In Persian)
- Zou, T. X., Chu, B. C., Law, L. Y., Lin, V., Ko, T., Yu, M., & Mok, P. Y. (2020). University teachers' conceptions of internationalisation of the curriculum: A phenomenographic study. Higher Education, 80(1), 1-20.

